HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אילעא וטוביה קריביה דערבא [א]הוה (א) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [א]אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה: **מתני'** [ב]מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו [ג]כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג [ד][ג]סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ [ה]סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חובלנית רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ'** לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין הא לפני בית דין אחר סותרין הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה נהרג אמר אביי לא קשיא [ה]כאן בארץ ישראל כאן בחוצה לארץ דתניא [ז]רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח [י]ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת כו': מנא ה"מ דתנו רבנן [ט][1]והיו אלה לכם לחוקת [י]משפט לדורותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ א"כ מה תלמוד לומר [א] [2][י]בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר: סנהדרין ההורגת וכו': איבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית או דלמא אורח ארעא היא תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סייף נקב הוה בבועל את הערוה היכי הוו עבדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל [ז]דאמר שמואל [ח]במנאפים משיראו כמנאפים:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן [ט]הגולין ההורג נפש בשגגה [י]היה מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו [פ]והרגתו הרי זה גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו

היה

רש"י

אילעא וטוביה. עדי הלואה היו קרובין אל הערב: **מתני' לפני אותו בית דין.** שנתחייב בו: **אין סותרין.** לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: **אילו היינו.** בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שבדקו את העדים בדבר שלא ידעו להשיב: **אף.** אם היו עושים כן היו מרבין שופכי דמים שלא יראו מב"ד: **גמ' מפני זכותה של ארץ ישראל.** אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: **מה ת"ל בשעריך.** שופטים ושוטרים תתן לך וגו' ט): **אתה מושיב כו'.** אתה חייב להושיב בכל פלך ופלך כו'. פלך הפרכיא: **אם תמצא לומר שלם הרג.** שיאמרו דבקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: **ראיתם כמכחול בשפופרת.** ואין עדים מסתכלין בכך. שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים. מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה: **ורבנן.** דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני באיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: **משיראו כמנאפים.** משינהגו ענין ניאוף שסוכבין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש:

הדרן עלך כיצד העדים

היה מעגל במעגילה. טחין היו גגותיהן בטיט והגגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים וטחין אותן בחתיכת עץ עבה וחלקה ובה בית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומושכה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרח ומחליק ובדחיפתו קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ושם העץ מעגילה: **היה משלשל חבית.** מן הגג: **היה יורד.** ההורג בסולם ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו גולה דכל הני דרך ירידה נינהו וגבי גלות דרך ירידה בעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו י): **אבל היה מושך.** ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:

גמ'

תוספות

אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה (כ) ולא לערב:

דלמא במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יא: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ב) לא חיישינן אלא היה שואל להם (ל) (כדי) שאם (ל) (יכחישו זה את זה או) אמרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואריכן דאי (מ) דלא שיילינן חייב (נ) וזה אומר בסייף וזה אומר באריכן (ס) אין זה נכון אע"ג דבסייף ואריכן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל ובהרוג גופיה אין יודעים (ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהביא מסייף ואריכן אין הנדון דומה לראיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם טריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב ובשביל שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר' עקיבא לטעמיה דחייש למיעוטא גבי חלב (ע) פוטר (בכורות כ:) דהא לא מצינו שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ו) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יא:) והכא היינו דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם ובא זה ונקבו והרגו (פ):

במכחול בשפופרת. תימה עובד ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מצינו למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (ז) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזימן לא יהיו חייבין מיתה משום דמצו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. בימיהן (ח) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טוחין אותו בטיט ורוצים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ויש לו ב' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל בחבית כו'.** קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא ונראה לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכך לא רצה לומר נפסק דאם כן לא אתיין כרבי (צ) דאמר לקמן (דף ט:) נפסק אינו גולה:

היה יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דלמה לא נזהר אלא אף משלשל חבית דשפיר מיזהר שלא ישבר חביתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב:

פשיטא

מסורת הש"ס

א) נ"ל הוו. יעב"ץ, ב) סנהדרין מה: גיטין כח: כט., ג) [סנהדרין יד.], ד) [תוספתא סנהדרין פ"ג ע"ש], ה) [תוספתא שם], ו) [נ"ל משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם למדנו כו'], ז) ב"מ נא., ח) נ"ל והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות, ט) [דברים טז], י) [במדבר לה], כ) נ"ל ולא למלוה ולא לערב, ל) רש"ל מ"ז, מ) נ"ל לא, נ) [סנהדרין מא.], ס) עי' מהרש"ל ורש"א, ע) נ"ל אינו פוטר, פ) [וע"ע בתוס' בכורות כא. סד"ה חלב פוטר], צ) רש"ל גורם כדאמר,

עין משפט נר מצוה

נד א טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף טז:

נה ב מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:

נו ג מיי' שם פי"ד הל' יד סמג עשין קצ [טוח"מ סי' א]:

נז ד מיי' שם הלכה י:

נח ה ו מיי' שם פי"ג הלכה ח:

נט ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ג [עיין כ"מ] טוח"מ סימן א:

ס ח מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף א' בהגה"ה [ורב אלפס עוד ביבמות פרק ג (דף ז:) ובב"מ פ"ז (דף קיז:)]:

א ט מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה א סמג עשין עה:

ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

תורה אור השלם

1. וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: במדבר לה כט

2. שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק: דברים טז יח

רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דעדים הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מתני' סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורתיכם בכל מושבותיכם למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך [ובכל עיר ועיר ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך] ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבועל את הערוה כשמואל דאמר במנאפים כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כר' טרפון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לב' בני אדם כאחת והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפסולין לזה פסולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

הדרן עלך כיצד העדים

פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד

הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר רב פפא למימר. נ"ב הך עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דתני לעיל נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' ותימה אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אתי נמי לקמיה דרבא בהדי הך הנהו לעוזי כו': **(ב)** תוס' ד"ה דלמא וכו' ואומר ר"ת דודאי אי לא שיילינן להו לא חיישי' אלא: **(ג)** בא"ד הואיל ובהרוג גופיה אין יודעין לא בעינן מכחישין זה את זה ומיהו טעם זה: **(ד)** בא"ד טרפה הרג או שלם הרג חייב ובשביל שנשאל: **(ה)** בא"ד אחד מהם את חבירו: **(ו)** בא"ד דהיכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: **(ז)** ד"ה כמכחול וכו' נהרג מעולם וי"ל דמ"מ וכו' נהרג מעולם משום וכו' שהמחלל אינו טרפה וכו' א"כ אם הוזמו לא יהיו חייבין: **(ח)** ד"ה אלו הן וכו' בימיהן היו וכו' ארוכה קצת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיינו דקרו לה מעגילה: **(ט)** ד"ה משלשל וכו' דנפלה דרישא שנשמט מידו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ל בכל שעריך כצ"ל (וכ"ה בירושלמי):

מוסף רש"י

לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. שתהא סנהדרין קטנה נוהגת בחו"ל כל זמן שנוהגת בארץ ישראל (במדבר לה כט.). **במנאפים משיראו כמנאפים.** מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות מישכבו זה על זה כדרך מנאפים ואין צריך לעדים שיראו כמכחול בשפופרת, דלא הזקיקתן תורה להסתכל כל כך (ב"מ צא.).

זה הכלל כל שכדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה: